

בס"ד, י"א אייר התשפ"ו

## מנחות ק"ז – נדרי מינימום במתכות, יין ושמן, ובעלי חיים, ושופרות הנדבה שבמקדש

### שאלות:

1. דרור המסגר נדר ברזל לבית המקדש, כמה ברזל הוא צריך להביא?

### נדרי מתכות: זהב, כסף, נחושת וברזל

הגמרא מפרטת את שיעורי המינימום שצריך להביא לנדר מתכות למקדש ללא פירוט כמות:

- זהב: המשנה אמרה שהנודר זהב מביא לפחות דינר זהב. הגמרא שואלת למה אי אפשר להביא חתיכת זהב? רבי אלעזר מסביר שמדובר באדם שאמר בפירוש "מטבע זהב". הגמרא ממשיכה לשאול למה צריך להביא דווקא דינר זהב, אולי הכוונה להביא "פרוטות זהב" שקטנות מדינר? רב פפא משיב שאנשים לא נוהגים לייצר פרוטות מזהב, ולכן ברור שכוונתו למטבע – דינר.
- כסף: הדין בכסף דומה, שהמינימום הוא דינר כסף. וגם כאן מדובר במי שאמר "מטבע". אבל למה לא יביא פרוטות כסף? רב ששת מסביר שמדובר במקום שבו פרוטות כסף לא נסחרות בשוק ולא מקבלים אותם כתשלום, ולכן המטבע המינימלי הוא הדינר.
- נחושת: המשנה אומרת שהמינימום בנחושת הוא שווי של "מעה כסף". אבל בביריתא רבי אליעזר בן יעקב אומר שהמינימום הוא "צינורא" קטנה של נחושת (כעין מזלג). אביי מסביר שזה כלי ששימש במקדש לניקוי הפתילות הישנות והאפר מהנרות של המנורה.
- ברזל: הגמרא מביאה ברייתא שדנה באדם שנדר ברזל (מקרה שלא הופיע במשנה). לדעת אחרים, המינימום הוא כמות ברזל שניתן לייצר ממנה "כליה עורב". רב יוסף מסביר שזה לוח ברזל בגודל אמה על אמה, מלא במסמרים שהונח על גג ההיכל למנוע מעורבים לשבת עליו וללכלך את המקדש.

2. בצלאל נדר להביא יין למקדש, כמה יין הוא צריך להביא?

### נדרי יין ושמן

המשנה והגמרא דנות בשיעורי המינימום לנדבת יין ושמן שבאה בפני עצמה (ולא עם קרבן):

- יין: הנודר יין סתם מביא לפחות שלושה לוגין. כנגד נסכי הכבש, שהם הנסכים הקטנים ביותר. הגמרא לומדת מהמילה המיותרת בפרשת נסכים "אזרח" שניתן להתנדב יין לבדו, ומהמילה 'יהיה' שאפשר להוסיף על שלושה לוגים, ומהמילה "ככה" שאי אפשר להפחית מהמינימום של שלושה לוגין.
- שמן: (לפי שיטת רבי טרפון שראינו בדף קד, שאפשר להתנדב גם שמן בפני עצמו)
  - חכמים סוברים שהמינימום הוא לוג אחד. אבל רבי סובר שהמינימום הוא שלושה לוגין.
- חכמים הסבירו בגמרא שהמחלוקת תלויה בדרך שבה לומדים את השוואת הדינים למנחה:

- **חכמים** לומדים בשיטת "דון מינה ומינה", לומדים ממנחה מהמילה המיותרת 'קרבן' שניתן להתנדב שמן, וגם לומדים ממנה את השיעור – כשם שמנחת נדבה היא בלוג אחד, ככה גם המתנדב שמן לבדו מביא לוג אחד.
  - אבל **רבי** לומד בשיטת "דון מינה ואוקי באתרה" לומדים מהמנחה שניתן להתנדב שמן, אבל את השיעור קובעים לפי עולם הנסכים. כיוון ששמן בנסכים לעולם לא פוחת משלושה לוגין, ככה גם בנדבה.
  - **רב פפא אמר שרבי** לומד את שיעור השמן ישירות מהמילה "אזרח" (כמו ביין), אבל **רב פפא** חזר בו כי הברייתא אומרת במפורש **שרבי** למד מהפסוק במנחה.
    - שכחה בכמות ("כיום מרובה"): המשנה אמרה שאם אדם אמר "פירשתי כמות של לוגי יין או שמן ושכחתי כמה" – צריך להביא כמות המקבילה ל"יום מרובה". הברייתא מסבירה שהכוונה ליום טוב ראשון של סוכות שחל להיות בשבת. ביום הזה, מקריבים הכי הרבה נסכים עבור קרבנות השבת והחג וזה מגיע ל-140 לוגים.
3. דן נדר להביא קרבן שלמים, איזה בהמה הוא צריך להביא?

### נדרי בעלי חיים: עולה, שלמים ותודה

- המשנה והגמרא מפרטות את הדין במקרים שבהם אדם נדר קרבן בהמה בלשון סתומה או ששכח את הפרטים המדויקים של הנדר:
- עולה סתם: מי שנדר "הרי עלי עולה" ולא פירש מאיזו חיה – **חכמים** אומרים שיביא כבש, שהוא קרבן הבהמה המינימלי. **רבי אלעזר בן עזריה** אומר שיביא עוף (תור או בן יונה), שהוא הקרבן הזול ביותר.
  - הגמרא מסבירה שהם לא חולקים על מהות הדין, אבל כל אחד פסק לפי ממקומו: במקום של **חכמים** עוף היה פחות חשוב ויקר מכבש, ובמקום של **רבי אלעזר בן עזריה** הכבש יותר חשוב.
  - שכחה בסוג הבהמה:
    - אם הנודר אמר "פירשתי עולה מן הבקר" ושכח איזה סוג – צריך להביא גם פר (גדול) וגם עגל (קטן).
    - הגמרא מסבירה שמשנה הזו היא כשיטת **רבי**, שסובר שמי שנדר שור קטן והביא שור גדול לא יצא ידי חובה, ולכן צריך להביא את שתי האפשרויות להיות בטוח שקיים את הנדר.
    - באופן דומה, אם אמר "פירשתי מן הבהמה" ושכח – צריך להביא את כל סוגי הזכרים הכשרים לעולה (פר, עגל, איל, שעיר, גדי וטלה). ובמקרה היותר כללי שלא הזכיר בהמה, צריך להביא גם עוף.
    - בשלמים ובתודה – כיוון שהם קרבנות שבאים גם מהנקבה, צריך להביא את כל המינים האלו גם בזכר וגם בנקבה כדי לצאת מהספק.
    - אם אדם נדר שור, צריך להביא שור ונסכים ביחד במחיר של מנה (שזה 25 סלעים ששווים מאה דינרים. כך התפרש בתושב"ע, רש"י) עגל בחמש סלעים, איל בשתיים, וכבש בסלע. בכולם המחיר כולל את הנסכים.

○ המשנה אומרת שאם אדם קבע מחיר ספציפי לקרבן (למשל: "שור במנה"), צריך להביא שור אחד ששוויו מנה ללא הנסכים. הוא לא יכול להביא שני שוורים קטנים ששווים ביחד מנה ואפילו יותר. כמו כן, אם קבע מאפיינים מסוימים כמו צבע (שחור או לבן) או גדול והביא קטן לא יצא ידי חובה, וצריך לעמוד בדיבורו ולהביא בדיוק את מה שנדר. אבל אם נדר קטן והביא גדול יצא. וזה דעת חכמים. אבל כאמור לדעת רבי – לא יצא ידי חובה. והגמרא מקשה על כך שהרישא היתה כדעת רבי, ואח"כ הפסקנו בדעת חכמים, ושוב בדעת רבי. ומתרצת שבסוף הבאנו את המחלוקת רק כדי להסביר שהרישא היא באמת לא כדעת כולם אלא כדעת רבי, ושיש בזה מחלוקת.

4. יששכר מתנדב כסף לקרבן עולה של איל, האם צריך לשים את הכסף בקופה מיוחדת?

### ששת השופרות לנדבה

הגמרא דנה בסיבה לכך שבבית המקדש היו שש קופות מיוחדות (שנקראו "שופרות" בשל צורתן, צרות למעלה ורחבות למטה) שהוקדשו לכספי נדבה, כמו שמתואר במשנה בשקלים. הכספים האלו שימשו לקניית קורבנות עולה בזמנים שהמזבח פנוי ("קיץ המזבח") והעורות ניתנות לכהנים. הגמרא שואלת כנגד מה הותקנו דווקא שש קופות:

- הסבר חזקיה (למען השלום): השופרות הותקנו כנגד ששת בתי האבות של הכהנים ששירתו בכל משמר במהלך השבוע. בכל שבוע עבד משמר אחד, ובתוכו היו שישה בתי אב (אחד לכל יום מימות החול, ובשבת כולם עבדו יחד). חכמים התקינו שש קופות כדי שיהיה שלום בין הכהנים: כל בית אב השתמש בכסף מהקופה שמיועדת לו ביום שלו, וככה הכהנים של אותו יום זכו בעורות הקורבנות. בלי החלוקה הזו, בתי האב היו עלולים לריב ביניהם על הזכות לקבל את העורות, כי אולי ביום אחד המזבח פחות פנוי מביום אחר.
- הסבר רבי יוחנן (מניעת עובש): הסיבה לשש הקופות הייתה טכנית. מכיוון שהיו נדבות רבות מאוד, חכמים חששו שאם כל המטבעות יונחו בקופה אחת גדולה, המטבעות שבתחתית "יתעפשו" (יצברו חלודה או עובש מהלחות והלחץ). לכן חילקו את הכסף לשש קופות שונות כדי לאוורר את המעות ולשמור עליהן.
- הסבר זעירי (סוגי הקורבנות): השופרות הותקנו כנגד שישה סוגי בעלי חיים שניתן להביא לעולה: פר, עגל, איל, כבש, גדי ושעיר. זעירי מסביר שזו שיטת רבי, שראינו שמי שנדר חיה מסוימת חייב להביא בדיוק אותה ולא חיה יותר גדולה. לכן היה צורך בקופה נפרדת לכל סוג, כדי להבטיח שהכסף של התורם ינוצל בדיוק לחיה שהוא ביקש. אבל לפי חכמים, שסוברים ש"קטן והביא גדול יצא", לא צריך קופה נפרדת בשביל עגל.
- הסבר בר פדא (מותרות המעות): הקופות הותקנו כנגד סוגים שונים של שאריות כספים ("מותרות"). למשל: עודף כסף שנשאר מקניית פרים או אילים, או כסף של קורבנות ציבור מסוגים שונים שאבדו ונמצאו וניתקו לרעה, וכן כספי ה"קולבון" (עמלה ששולמה בזמן החלפת מטבעות למחצית השקל כדי שיהיה אפשר להחליף את המחציות במטבעות גדולים יותר, וכששניים מביאים שקל בשותפות נותנים מעה נוספת לעמלה, רש"י במסכת ביצה).

והגמרא בדף הבא תסביר למה כל אמורא לא סובר כחבריו.